

HAK TEMELLI YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASI KILAVUZU

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASI KILAVUZU

Aralık 2021

Hazırlayan
Fezile Osum

Tasarım
Cypdes Factory Advertising

Editör
Sivil Alan

Adres: Hüseyin Küçük Sokak, Şeytanoğlu Apt. No: 3B Köşklüçiftlik-Lefkoşa, Kıbrıs

Tel: +90 392 227 65 05

WhatsApp: +90 5338337950

Web: www.civicspace.eu

E-posta: info@civicspace.eu

Bu kılavuz Sivil Alan Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmekte ve B&S Europe liderliğinde bir konsorsiyum tarafından uygulanmaktadır. Kılavuzun içeriği tamamıyla B&S Europe liderliğindeki konsorsiyumun sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

ÖNSÖZ

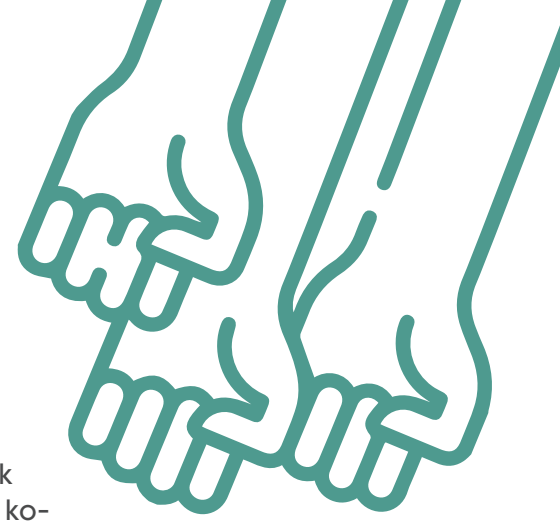
Hak Temelli Yaklaşım Ana Akımlaştırılması Kılavuzu, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sivil Alan Teknik Destek Projesi tarafından hazırlanmıştır. Sivil Alan Projesi'nin amaçlarından biri STÖ'lerin kapasitelerini güçlendirmek, demokratik değişime yönelik savunuculuk faaliyetlerinde hak temelli bir yaklaşım benimsemelerinde destek olmak, güven artırıcı önlemler ve sivil toplum için daha elverişli bir ortamın oluşturulmasına destek olmaktır.

Bu bağlamda, STÖ'lerin erişilebilirlik, ekoloji, toplumsal cinsiyet, hak temelli yaklaşım, gençlik ve çocuk gibi kesişimsel konuları ana akımlaştırmalarına yardımcı olmak amacıyla, STÖ'lerin kendi başlarına uygulamaya koyabilecekleri bir dizi kılavuz geliştirilmiştir. Hazırlanan bu kılavuzlar, STÖ'lerin hak temelli yaklaşımı, politika belirleme, planlama ve günlük faaliyetlerine dahil ederek ana akımlaştırmalarını teşvik etmeyi ve desteklemeyi amaçlamaktadır. Kılavuzlar katılımcı bir yaklaşımla hazırlanmış, konuyla ilgili çalışmalar yürüten STÖ'ler kılavuzların hazırlanmasına katkı sağlamıştır. Kesişimsel her konu için STÖ'lerden oluşan bir danışma grubu belirlenmiş ve kendilerine her aşamada danışılmıştır.

İngilizce ve Türkçe hazırlanan bu kılavuzların sadece destek masası veya Sivil Alan Projesi kapsamında yürütülen Sivil Büyü programının faydalanıcıları için değil, Kıbrıs'ta ya da başka yerlerdeki bütün sivil toplum örgütleri için de faydalı olacağına inanıyoruz. Ayrıca, bu kılavuzda önerilen pratik önlemlerin birçoğu kurumsal yapılar ve kamu kurumları için de uygulanabilir önlemlerdir.

Hak temelli yaklaşım, tematik kesişimsel konularda tamamlayıcı bir set olarak hazırlanan kılavuzların uygulanması için genel bir çerçeve sunmaktadır. Bununla birlikte, her tematik kılavuzu, kesişimsel konulara ilişkin ilgili kısmın tek başına da kullanılabilmesini ve ana akımlaştırılmasını sağlayacak şekilde tasarladık. Bu nedenle, Hak Temelli Yaklaşım Ana Akımlaştırılması Kılavuzunu, örgütünüzün kapasitesini hak temelli yaklaşımı güçlendirmek amacıyla kullanabilirsiniz.

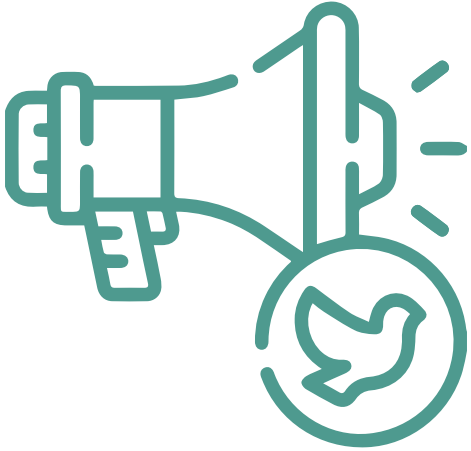

Kılavuzların başlangıç kısmında konunun uluslararası çerçevesi ve arka plan bilgisi sunulmaktadır. Ardından, konuya ilişkin temel kavramlar verilmekte ve konuya kısa bir giriş yapılmaktadır. Bunu takiben, STÖ'lerin gerek politika ve strateji belirleme aşamalarında, gerekse toplantı, etkinlik ve ofis çalışmaları gibi operasyonel düzeylerde uygulamaya koyabilecekleri özel önlemler sunulmaktadır. Kılavuzda ele alınan tüm önlemleri örgütünüzde hayata geçirecek şekilde düzenlemeler yapmanız tavsiye edilse de, adım adım uygulama yaklaşımını tercih edebilir ve önlemleri teker teker uygulayabilirsiniz. Kılavuzun sonunda sunulan kontrol listesini kullanarak durumunuzu izleyebilirsiniz. İzleme sonuçlarınızı kamuya açık hale getirmeyi değerlendirebilirsiniz. Böylece, hak temelli yaklaşımın şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine uyum sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda diğer STÖ'leri de kılavuzu kullanmaya teşvik edebilirsiniz.

Sivil Alan, kılavuzda yer verilen önlemleri uygulayan STÖ'lerden alınacak geri bildirimler temelinde kılavuzları periyodik olarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu, bir önlemin revize edilmesi ve/veya uyarlanması olabileceği gibi, yeni bir önlemin eklenmesi şeklinde de olabilecektir. Bu nedenle, sizlerden kılavuzlarla ilgili geri bildirimlerinizi bizlerle paylaşmanızı rica ediyoruz.

Bu fırsattan istifade, hak temelli yaklaşım ana akımlaştırma kılavuzunun hazırlanmasında danışma grubunda yer alan aşağıdaki STÖ'lere değerli katkıları ve uzmanlıkları için teşekkürlerimizi sunarız:

Evrensel Hasta Hakları Derneği (EHHD)
İnsan Hakları Platformu (HRP)
Kıbrıs Türk Barolar Birliği - İnsan Hakları Komitesi
Kıbrıs Türk İnsan Hakları Vakfı
Kuir Kıbrıs Derneği
Sivil Toplum İnisiyatifi (SİTİ)
Üçüncü Toplum Forumu

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASI

Hak temelli yaklaşım, evrensel insan hakları ilke ve standartlarına dayanan insan hakları temelli yaklaşımı temel alınarak geliştirilmiştir. İnsan hakları kavramının kökleri, İngiltere Kralı tarafından 1215'te imzalanan ve siyasi otoriteye çeşitli sınırlamalar getiren Magna Carta'ya kadar uzanır. İnsan hakları, her bireyin devletin korumakla yükümlü olduğu hak ve özgürlüklerle doğduğunu savunan 'doğal hukuk' doktrini üzerinden tartışılmıştır.

Çağdaş uluslararası insan hakları çerçevesi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra çeşitli uluslararası ve bölgesel sözleşmeler yoluyla geliştirilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmesi bu gelişmelerin başlangıç noktasını oluşturmuştur.¹ İnsan haklarına dair en yerleşik sınıflandırma aşağıdaki kategorilerdir:

- **Medeni ve siyasi haklar** (birinci nesil haklar), işkence yasağı veya zorla çalıştırma yasağı gibi hakların yanı sıra din özgürlüğü ve ifade özgürlüğü gibi haklara yer verir. Bu haklar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi kapsamında düzenlenmiştir.
- **Sosyal, ekonomik ve kültürel haklar** (ikinci nesil haklar), çalışma ve eğitim hakkı gibi hakları içerir. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Avrupa Sosyal Şartı bu hakları güvence altına alır.
- **Dayanışma hakları** (üçüncü nesil haklar), barış hakkı ve sağlıklı bir çevre hakkı gibi toplu hakları kapsar.²

¹ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (10 Aralık 1948'de kabul edildi) BMGK 217 A(III) sayılı Karar (UDHR)

² Avrupa Konseyi, 'The evolution of human rights' (İnsan haklarının evrimi) < <https://www.coe.int/en/web/compass/the-evolution-of-human-rights> > erişim tarihi 6 Şubat 2022.

Bu üç kategori kesin bir insan hakları listesi değildir ve aslında hakların çoğu birden fazla kategoriye girer. Ancak aralarındaki fark, devletlerin '**negatif**' ve '**pozitif**' yükümlülükleri ile kısaca açıklanabilir. Birinci nesil haklar, esas olarak, devletlerin işkence, aşağılayıcı muamele, ifade özgürlüğünün sınırlandırılması veya din özgürlüğünün sınırlandırılması gibi belirli eylemlerden kaçınması gerektiği anlamına gelen negatif yükümlülükleri içerir. Negatif yükümlülükler genellikle medeni ve siyasi hakları kapsar ve insan haklarını korumak amacıyla belirli eylemlerin yasaklanmasını ifade eder. Negatif yükümlülüğün temel örneklerinden biri işkence veya insanlık dışı muamele yasağıdır. Pozitif yükümlülükler ise, belirli hakları korumaya yönelik tedbirler almak gibi devletlerin yapması gereken eylemleri ifade eder. Pozitif yükümlülükler daha çok sosyal ve ekonomik haklarla ilgilidir. Son olarak, kolektif haklar bireysel hakları değil kolektif hakları içerir ve bu haklar bir topluluk halinde veya grup olarak talep edilmelidir.³

İnsan hakları çerçevesi, Evrensel Periyodik İnceleme (EPI), Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD), Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (CEDAW), İşkenceye Karşı Komite (CAT), Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu (GREVIO) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) gibi izleme mekanizmalarının kurulmasıyla güçlendirilmiştir. AİHM, Avrupa Konseyi nezdinde insan haklarının korunmasının ve desteklenmesinin önemli bir unsurudur ve Üye Devletlerin AİHM kararlarına uymaları gerekmektedir. Evrensel Periyodik İnceleme (EPI) hariç, diğerleri ise farklı uluslararası insan hakları sözleşmeleri kapsamında kurulmuş olan BM veya Avrupa Konseyi mekanizmalarıdır. Evrensel Periyodik İnceleme (EPI), insan hakları sözleşmelerini onaylamış olsun ya da olmasın, BM'ye üye bütün Devletleri insan haklarına ilişkin durumlarını düzenli olarak gözden geçirmekle yükümlü kılan mekanizmadır. Evrensel Periyodik İnceleme (EPI) mekanizması, her üye devlette insan hakları bağlamını iyileştirmeyi amaçlar. İnsan hakları ihlallerini ele almaya ve Devletler arasında en iyi uygulamaları paylaşmaya yönelik destek ve teknik yardım sağlar.⁴

İnsan hakları çerçevesinin oluşturulması, insan hakları temelli yaklaşıma dair tartışmalara yol açmıştır. İnsan hakları temelli yaklaşım ilk olarak 1997'de başlatılan BM Reform Programı kapsamında BM kuruluşları aracılığıyla ana akımlaştırıldı. Bir kavram olarak insan hakları temelli yaklaşımın kökenlerine ilişkin farklı açıklamalar vardır. Bazıları kaynağını toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinden aldığını savunurken, bazıları ise bu kavramın engellilerin hak mücadelesiyle ilgili olduğunu iddia etmektedir. Bazıları da bu kavramın insan hakları hareketinin kaçınılmaz bir sonucu olduğuna inanmaktadır. Bununla birlikte, sivil toplum örgütlerinin (STÖ'ler) yürüttüğü insan hakları mücadelesinin insan hakları temelli yaklaşımın geliştirilmesine paha biçilmez bir katkısı olmuştur.

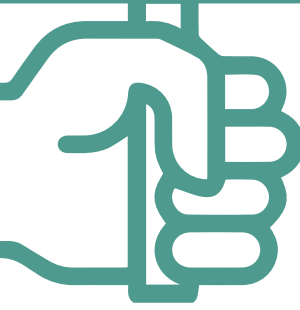
³ Adrian Vasile Cornescu, 'The Generations of Human's Rights' (2009) < https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/tvorba_prava/Cornescu_Adrian_Vasile.pdf > erişildi 6 Şubat 2022

⁴ BM İnsan Hakları Konseyi, 'Evrensel Periyodik İnceleme (EPI) Hakkında Temel Gerçekler' < <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/BasicFacts.aspx> > erişildi 6 Şubat 2022

⁵ UNSDG Human Rights Working Group, 'The Human Rights Based Approach to Development Cooperation Towards a Common Understanding Among UN Agencies' (UNSDG İnsan Hakları Çalışma Grubu, 'Kalkınmada İşbirliğine İnsan Haklarına Dayalı Yaklaşım: BM Kuruluşları Arasında Ortak Bir Anlayışa Doğru' (2003) < <https://unsdg.un.org/resources/human-rights-based-approach-development-cooperative-ortak-anlamaya-arasinda-dogru> >

⁶ Emma Harris-Curtis, 'Rights-Based Approaches: Issues for NGOs' (Hak Temelli Yaklaşımlar: STÖ'ler açısından Sorunlar' (2003) 13 Development in Practice 558, s.558

HAK TEMELLI YAKLAŞIM (HTY) NEDİR?

Hak temelli yaklaşımın kaynağı uluslararası insan hakları hukukundaki ilke ve standartları içeren insan hakları temelli yaklaşıma dayanmaktadır. İnsan hakları temelli yaklaşım ile hak temelli yaklaşım arasındaki temel fark, hak temelli yaklaşımın yalnızca uluslararası insan hakları hukuku kapsamında tanımlanan yükümlülüklerle ve haklara değil, aynı zamanda uluslararası iş hukuku kapsamında tanımlanan çalışma hakları, fikri mülkiyet hakları, cinsel sağlık hakları, insan ticareti veya göçmen kaçakçılığı suçlarını kapsayan uluslararası veya ulus ötesi suçlar gibi diğer alanlara da odaklanmasıdır. Vurgulanması gereken önemli nokta, hak temelli yaklaşımın insan hakları hukuku kapsamında tanımlanan hakları içermesine rağmen, bu çerçeveye sınırlı olmadığı ve bunun ötesine geçme potansiyeline sahip olduğudur.⁷

Hak temelli yaklaşım, geçmişte daha sık kullanılan hayır temelli veya ihtiyaç temelli yaklaşımlardan farklıdır. Hak temelli yaklaşım, bu anlayışlardan ayrılan bir yaklaşımdır ve aşağıdaki tablo bunların aralarındaki temel farklılıkları açıklamaktadır.

⁷ Avrupa Komisyonu, 'A Rights-Based Approach Encompassing All Human Rights for EU Development Cooperation' (AB Kalkınma İşbirliği için Tüm İnsan Haklarını Kapsayan Hak Temelli Bir Yaklaşım) (2014) < https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/online-170621-eidhr-rba-toolbox-en-a5-lc_en.pdf > s.7., erişim tarihi 6 Şubat 2022

Hayır Temelli Yaklaşım	İhtiyaç Temelli Yaklaşım	Hak Temelli Yaklaşım
Sonuca değil girdiye odaklanır	Girdi ve sonuca odaklanır	Süreç ve sonuca odaklanır
Hayırseverliğin artmasına vurgu yapar	İhtiyaçların karşılanmasına vurgu yapar	Hakların gerçekleşmesine vurgu yapar
Zenginin yoksula karşı ahlaki sorumluluğunu kabul eder	İhtiyaçları geçerli talepler olarak tanır	Bireysel hakları ve grup haklarını yasal ve ahlaki yükümlülük sahiplerinden talepler olarak kabul eder
Bireyler mağdur olarak görülür	Bireyler, kalkınma müdahalelerinin nesnelidir	Bireylerin ve gruplar haklarını talep etmek için güçlendirilir
Bireyler yardımı hak eder	Bireyler yardımı hak eder	Bireyler yardım alma hakkına sahiptir
Sorunların tezahürüne odaklanır	Sorunların anlık nedenlerine odaklanır	Yapısal nedenlere ve bunların tezahürüne odaklanır

Kaynak: Jakob Kirkemann Boesen ve Tomas Martin, 'Applying a Rights-Based Approach: An Inspirational Guide for Civil Society' (Hak Temelli Yaklaşımı Uygulamak: Sivil Toplum için İlham Verici Rehber) (2007) The Danish Institute for Human Rights (Danimarka İnsan Hakları Enstitüsü) < <https://gsdrc.org/document-library/applying-a-hak-temelli-yaklaşım-an-ilham-verici-sivil-toplum-rehberi/> > erişim tarihi 6 Şubat 2022.

Yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi, üç yaklaşım farklı konulara odaklanır ve farklı sonuçlar elde etmek için çalışır. Örneğin, eğitim hakkına erişim konusunda hayır temelli yaklaşım, okul inşa etmeye veya öğrencilere ders kitabı satın almaya odaklanabilir. Buna karşılık, ihtiyaç temelli yaklaşım, öğretmenlere eğitim vermeye veya öğrencilere doğrudan eğitim vermeye odaklanacaktır. Ancak, hak temelli yaklaşım, ebeveynleri veya öğrencileri örgütleyerek eğitim haklarını talep etmeye çalışacak ve yetkililerin eğitim sistemini ve verilen hizmetleri iyileştirmeleri için savunuculuk yapacaktır.

Hak temelli yaklaşım, çalışmalarında hak sahiplerini ve haklarla ilgili yükümlülük sahiplerini tanımlar. Her insan hak sahibidir ve her bir hakkı karşılama sorumluluğu olan yükümlülük sahibi vardır. Hak sahipleri haklarını talep eder ve hakları için ilgili yükümlülük sahiplerini sorumlu tutar. Haklarla ilgili yasal yükümlülük genelde devletlere aittir ve devletlerin hak sahiplerinin haklarına saygı gösterme, haklarını koruma ve yerine getirme sorumluluğu vardır. Bunun dışında, her hak sahibinin diğerlerinin ve her bireyin haklarına saygı göstermesi beklenir. Aynı zamanda, haklara saygı duymak ve hakları korumak özel şirketler, STÖ'ler, uluslararası kuruluşlar vb. gibi her kuruluşun ahlaki görevidir.

Hak temelli yaklaşım, aşağıdaki insan hakları ilkelerini ve değerlerini desteklemektedir:

1 **Hakların devredilemezliği, bölünemezliği ve karşılıklı bağımlılığı**

Bu ilkenin anlamı, dünya genelindeki bütün insanların haklara sahip olduğu ve bu hakların evrensel ve devredilemez olduğudur. Ayrıca, haklar ayrılamaz veya hiyerarşik bir düzende ele alınamaz. Bir grup hakkın reddedilmesi, diğer hakların kullanılmasını olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, hakların tümü insan onuruna katkı sağladığı için birbirine bağımlıdır ve bir hakkın kullanılması çoğunlukla diğer haklarla ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesine bağılıdır.⁸

2 **Güçlendirme ve katılım**

Hak temelli yaklaşım, insanları yalnızca mal ve hizmetlerin alıcısı olarak gören anlayışa karşı çıkar. Bu nedenle, çoğu zaman müdahalenin sonucundan çok sürecin kendisi önemlidir. Güçlendirme yoluyla hak sahiplerinin, haklarının iyileştirilmesine etkin bir şekilde katılma ve haklarını talep etme kapasite ve bilgisine sahip olmaları beklenir.⁹

3 **Eşitlik ve ayrımcılık yapmama**

Hak temelli yaklaşım, tüm insanların eşit haklara sahip olduğunu ve cinsiyet, etnik köken, vatandaşlık durumu, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, engellilik, dil, din, renk, ırk, aile veya başka bir statü temelinde herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan bu haklara erişebilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.¹⁰

4 **Hesap verebilirlik**

Hak temelli yaklaşım, haklara erişim standartlarının karşılanamaması durumunda yükümlülük sahiplerinin sorumlu tutulmasını savunur. Hak sahipleri, haklarını talep etmek ve devletleri sorumlu tutmak için yasal yollara başvurma hakkına sahiptir. STÖ'ler ve uluslararası kuruluşlar, hak sahiplerinin kapasitelerini artırmak amacıyla yararlandıkları önemli kuruluşlardır.¹¹

⁸ Jakob Kirkemann Boesen ve Tomas Martin, 'Applying a Rights-Based Approach: An Inspirational Guide for Civil Society' (Hak Temelli Yaklaşımı Uygulamak: Sivil Topluma için İlham Verici Bir Kılavuz' (2007) The Danish Institute for Human Rights < <https://gsdrc.org/document-library/applying-a-rights-sivil-toplum-icin-ilham-verici-bir-yaklasima-dayali-rehber/> > s.42. erişim tarihi 6 Şubat 2022

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Lüksemburg Kalkınma İşbirliği Ajansı, 'Guidelines for Mainstreaming Human and Fundamental Rights in ICP V ' < https://luxdev.lu/files/documents/Human_rights.pdf > s.9. erişim tarihi 6 Şubat 2022.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASI NEDİR?

Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması üzerinde mutabık kalınan bir tanım yoktur. Genel olarak, hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması, STÖ'lerin yanı sıra belediyeler, bakanlıklar, kolluk kuvvetleri, büyük şirketler, küçük ölçekli işletmeler ve ticaret birlikleri gibi kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşları genelinde hak temelli yaklaşımın politika oluşturma, programlama ve planlamanın tüm seviyelerine dâhil edilmesi ve uygulanması olarak tanımlanabilir.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIM NEDEN ANA AKIMLAŞTIRILMALIDIR?

Devletin haklarla ilgili olarak sorumluluklarını hatırlatır

Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması, sistematik olarak yükümlülük sahiplerinin sorumluluklarını ele alır ve onlara harekete geçme çağrısında bulunur.

Hak savunuculuğunun etkilerini çoğaltır

Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması, hak sahiplerini güçlendirerek haklarını talep etme kapasitelerini artırır. Her hak sahibini hayır veya ihtiyaç temelli yaklaşımların ötesine geçen, ve onların sağlayacağı etkiyi çarpan etkisiyle artıran birer değişim öznesi yapmayı amaçlar.

Demokrasi kültürünü geliştirir

Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması, hak sahiplerini aktif vatandaşlar olmaya ve haklarını savunmaya teşvik eder. Hakların geliştirilmesi ve daha iyi uygulanması çalışmalarına yükümlülük sahiplerinin yanı sıra sivil katılımın da sağlanması, hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılmasının odaklandığı alanlardan biridir. Aktif yurttaşlık, demokrasi kültürünün gelişmesine yol açar.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASI NEREDE OLMALIDIR?

Hak temelli yaklaşım çok sektörlü ve kapsamlı bir yaklaşımdır. Hak temelli yaklaşım yalnızca STÖ'lerde değil, belediyeler, bakanlıklar, kolluk kuvvetleri, eğitim sektörü, özel şirketler vb. gibi kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarında da ana akımlaştırılmalıdır. Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması, toplumlarda insan haklarının desteklenmesine yönelik önemli değişikliklere yol açabilir. Bu da ancak farklı sektörlerin çabalarıyla elde edilebilir.

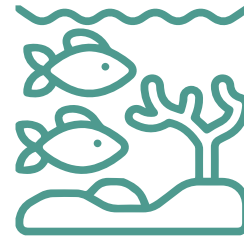
HAK TEMELLİ YAKLAŞIM NASIL ANA AKIMLAŞTIRILMALIDIR?

Hak temelli yaklaşım, yukarıda açıklanan ana ilkeleri gözeterek dikkatli bir programlama ve planlama yapılmasını gerektirir. Hak temelli yaklaşım, hakların hiyerarşik olmayan doğasını kabul eden ve tematik alanlar arası kesişimsel olarak uygulanan bir yaklaşım gerektirir. Tüm haklar birbiriyle ilişkilidir ve birbirine bağlıdır, bir arada bulunurlar ve hiçbiri diğerinden üstün değildir. Bu nedenle, çalışma alanları ne olursa olsun, hak temelli yaklaşım bütün örgütler için gereklidir. Ayrıca, sahadaki yansımaları görebilmek için sürekli ve sürdürülebilir bir çaba gerektirir. Bu kılavuz, örgütünüzde hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılmasını sağlamanıza yönelik öneriler sunmaktadır. Bununla birlikte, aşağıdaki iki örnek, hak temelli yaklaşımın uluslararası veya bölgesel kuruluşlar aracılığıyla ana akımlaştırılmasının nasıl sağlanabileceğini görmek açısından yararlıdır.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI (SKA'LAR)

BM'ye üye Devletler tarafından, dünya barışını güçlendirmek, herkes için sürdürülebilir bir çevre yaratmak ve dünya çapında yoksulluğu azaltmak amacıyla Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi kabul edildi.¹² 2030 Gündemi kapsamında belirtilen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı ve 169 hedef bizlere BM'nin dünya vizyonunu göstermektedir.¹³ SKA'ların ana sloganı, savunmasız ve ötekileştirilmiş gruplara odaklanılması gerektiğine işaret eden 'kimseyi geride bırakmamaktır'. Bu ifade, hak temelli yaklaşımın iki ilkesini ele almaktadır: ayrımcılık yapmama ve katılım.¹⁴ SKA'lar, devletlerin insan hakları ve uluslararası hukukla ilgili olarak uluslararası belgelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirme sorumluluklarını açıkça vurgulamaktadır.¹⁵ Dünya genelinde ülkeler, sürdürülebilir kalkınmanın merkezinde yer alan farklı konularda ilerleme sağlanmasına öncelik veren Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını gerçekleştirme taahhüdünde bulundular. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, yoksulluğu, açlığı, iklim krizlerini sona erdirmek, eşitsizlikleri azaltmak ve sağlık ile eğitim koşullarını iyileştirmek gibi belirli alanlarda kararlı hedefleri içerir. Genel olarak, SKA hedeflerinin yüzde 90'ı uluslararası insan hakları ve emek standartlarıyla ilgili hedeflerdir.¹⁶ Böylece, SKA'ların etkin bir şekilde uygulanması, uluslararası çerçevede belirlenen hak standartlarının da etkin bir şekilde uygulanmasıyla sonuçlanacaktır.

¹² Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları hakkında daha fazla bilgi için lütfen bakınız: UNDP, 'Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları nelerdir?', < <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> > erişim tarihi 15 Ekim 2021.

¹³ BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü, 'Dünyamızı dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi' < <https://sdgs.un.org/2030agenda> > erişim tarihi 15 Ekim 2021.

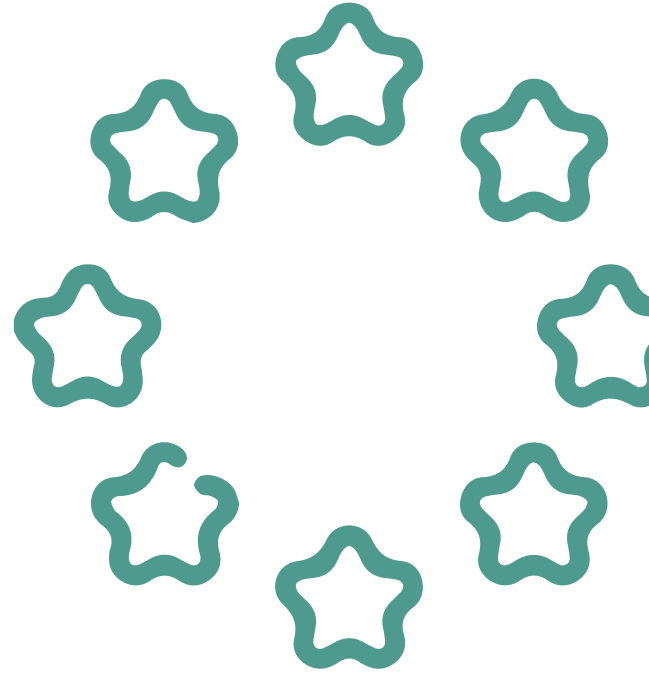
¹⁴ Annelie de Man, 'The Sustainable Development Goals and the Rights-Based Approach to Development: Compatible or Missing the Point?' (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Kalkınmada Hak Temelli Yaklaşım: Uyumlu mu yoksa Amacı Anlayamıyor mu?) (2019) 9 African Human Rights Law Journal <<http://ref.scielo.org/fbm8k6>> erişim tarihi 10 Şubat 2022.

¹⁵ BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü, 'Dünyamızı dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi' < <https://sdgs.un.org/2030agenda> > erişim tarihi 10 Şubat 2022.

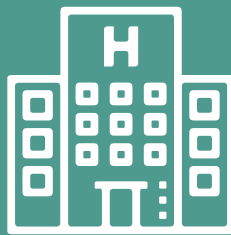
¹⁶ The Danish Institute for Human Rights, The Sustainable Development Goals, < <https://www.humanrights.dk/learning-hub/sustainable-development-goals-sdgs#:~:text=The%202030%20Agenda%20is%20explicitly,realise%20human%20rights%20for%20all.&text=In%20fact%2C%20analysis%20has%20shown,human%20rights%2C%20and%20vice%20versa.> > erişim tarihi 10 Şubat.

AB İNSAN HAKLARI VE DEMOKRASI EYLEM PLANI 2020-2024

AB, İnsan Hakları ve Demokrasi Eylem Planını AB ve Üye Devletlerinin dış ilişkiler alanındaki önceliklerini belirlemek amacıyla kabul etti. Eylem Planı, AB'nin insan hakları konusundaki öncülüğünü yeniden teyit ederek, devletlerin temel insan hakları ilkelerini uygulamalarına yönelik açık yönlendirmelerde bulunmaktadır. Eylem Planı genelinde hak temelli yaklaşıma vurgu yapılmakta ve bu metodolojinin dış ilişkilere ilişkin tüm eylemlerde uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Hak temelli yaklaşımın, güçlendirme, hesap verebilirlik, içirme ve katılım gibi çeşitli yönleri Eylem Planında yer almaktadır.¹⁷

¹⁷ Avrupa Birliği, 'EU Action Plan on Human Rights and Democracy' (AB İnsan Hakları ve Demokrasi Eylem Planı) < https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf > erişim tarihi 10 Şubat 2022.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER

Aşağıdaki önlemler, STÖ'lerin hak temelli yaklaşımı ana akımlaştırma çalışmalarında kullanabilecekleri pratik önlemler olarak tasarlanmıştır. Aşağıda yer alan önlemler nihai bir liste değildir. Tam aksine, hak temelli yaklaşımı çalışma alanlarında ana akımlaştırmaya başlayan STÖ'lerin deneyimleri ışığında bu kılavuzun güncellenerek geliştirilmesi hedeflenmektedir. Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması kılavuzu, Sivil Alan tarafından hazırlanan 6 ana akımlaştırma kılavuzundan birisidir (diğer kılavuzlar: Erişilebilirliğin Ana Akımlaştırılması Kılavuzu, Ekolojinin Ana Akımlaştırılması Kılavuzu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Akımlaştırılması Kılavuzu, Gençlik Ana Akımlaştırma Kılavuzu ve Çocuk Haklarının Ana Akımlaştırılması Kılavuzu). Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması, diğer tematik ana akımlaştırma alanlarıyla yakından ilişkili olan kesişimsel bir üst çerçeve sağlar. Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması tek bir tematik alanı kapsamaz, bunun yerine örgütünün faaliyet alanında nasıl değerlendirme yapılacağına ve nasıl hareket edileceğine dair bir bakış açısı sunar ve bir dizi metodoloji önerir.

ÖNLEM 1

TAAHHÜT

Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılmasına taahhüdünüz, örgütünüzün bu konuya verdiği önemi göstermeniz ve hak temelli yaklaşım ilkelerini kabul etmeniz açısından hayati önem taşır.

- Örgütünüzün hak temelli yaklaşım taahhüdünü açıkça ortaya koyan (politika belgesi veya manifesto vb.) bir belge hazırlayın.
- Taahhüdünüzü açıkça belirttikten sonra, hak temelli yaklaşımın uygulanmasına yönelik temel hedeflerinizi ve hak temelli yaklaşımın tüm çalışma alanlarınıza entegre edilmesi için atılacak temel adımları içeren bir strateji belgesi oluşturabilirsiniz.

ÖNLEM 2

ÇALIŞMA ALANINIZI BELİRLEYİN

Örgütünüzde yeni program ve projelerin başlatılabilmesi için çalışma alanınızın belirlenmesi gereklidir. Aşağıdaki bilgiler, örgütünüzün odaklanmak istediği alanları belirlerken hak temelli yaklaşımı kullanabilmeniz için izlemeniz gereken pratik adımları içermektedir.

- Çalışma alanınıza ilişkin hak ihlalleri yaşayan grupları tespit edebilmek için, bölgenizde veri toplayıp analiz edin ve yerel organlar, STÖ'ler ve uluslararası örgütlerin yayınladığı raporları inceleyin.
- Bu grupların sahada karşı karşıya kaldıkları sorunların bir listesini oluşturun. Kendi örgütünüzün ve bu gruplarla çalışan diğer STÖ'lerin veya uluslararası kuruluşların deneyimlerinden yararlanabilirsiniz.
- Tematik alanınıza ilişkin uluslararası standartları BM Sözleşmeleri, Avrupa Konseyi Sözleşmeleri, BM İnsan Hakları Mekanizmaları (örn. Evrensel Periyodik İnceleme), BM Anlaşmaları Mekanizmaları (İnsan Hakları Komitesi, Çocuk Hakları Komitesi) gibi kaynakları kullanarak gözden geçirin. Çalışma alanınızla ilgili bu uluslararası veya bölgesel sözleşmelerden hangilerinin yerel bağlamda onaylandığını belirleyin.
- Yürürlükteki 'anayasa', yasal metinler veya düzenlemeler gibi yerel yasal çerçeveyi analiz edin. Ayrıca tematik alanlarınızla ilgili politika veya strateji belgelerini inceleyin. Hak ihlallerinin önünü açan temel boşlukların ve zorlukların neler olduğunu belirlemeye çalışın.
- Yerel bağlamda yaygın olan kültürün veya değerlerin belirlediğiniz soruna katkıda bulunup bulunmadığını değerlendirin.

ÖNLEM 3

HAK SAHIPLERİNİN VE YÜKÜMLÜLÜK SAHIPLERİNİN BELİRLENMESİ

Odaklanmak istediğiniz ana alana karar verdikten sonra hak sahiplerini ve yükümlülük sahiplerini belirlemeye odaklanmalısınız. Her hak sahibini ilgilendiren bir yükümlülük sahibi vardır ve her ikisi de farklı ihtiyaçları ve beklentileri olan paydaşlardır.

- Hak sahipleri, haklara dair uluslararası veya bölgesel standartlar kapsamında tanımlanan haklara sahip kişilerdir.
- Hak sahiplerinin temel ihtiyaçlarını belirleyin. Her hak sahibi için katılımcı ve kapsayıcı bilgi toplama yöntemiyle bir ihtiyaç değerlendirmesi yapılmalıdır. Bu bilgileri görüşmeler yaparak ve/veya danışma toplantıları düzenleyerek veya anket uygulayarak toplayabilirsiniz.
- Hak sahiplerinden bilgi toplarken en azından aşağıdaki soruları dâhil edebilirsiniz:

» Acil ihtiyaçlarınız ve beklentileriniz nelerdir?

» Haklarınızı ve bunları nasıl talep edeceğinizi biliyor musunuz?

» Örgütlü müsünüz? Evetse, nasıl?

» Haklarınıza erişimde size göre temel zorluklar nelerdir?

» Becerileriniz ve kabiliyetleriniz nelerdir?

- Buradan toplanan verilerin en azından ulusal, etnik veya sosyal köken, yaş, bölge, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, medeni hal ve erişilebilirlik durumuna göre ayrıştırıldığından emin olun. Bu ayrıştırma, bazı hak sahiplerinin bu faktörlerden herhangi biri nedeniyle karşılaşılabilecekleri çifte ayrımcılığı fark etmenizi sağlayacaktır. Bilgi ve verileri toplarken bir örgüt olarak nasıl daha kapsayıcı olabileceğiniz hakkında daha fazla bilgi edinmek için lütfen Gençlik Ana Akımlaştırma kılavuzu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Akımlaştırılması Kılavuzu, Erişilebilirliğin Ana Akımlaştırılması Kılavuzu ve Çocuk Haklarının Ana Akımlaştırılması Kılavuzundan yararlanın.
- Birincil yükümlülük sahibi 'devlettir'. Devletin bakanlıklar, kolluk kuvvetleri, belediyeler, parlamento gibi farklı kolları vardır. Ancak bazı durumlarda şirketler, akademik kurumlar veya STÖ'ler gibi diğer kurumlar da mükellef olarak kabul edilebilir.
- Çalışmanız bakımından uygun olması durumunda, yükümlülük sahipleriyle aşağıdaki sorulara yanıt bulmak amacıyla görüşmeler yapın veya anket düzenleyin. Yapılması mümkün değilse, masa başı araştırması yoluyla yasal çerçeve, kapasite, kaynaklar ve farkındalık düzeyi hakkında bilgi toplamaya çalışın.

»» Yükümlülük sahipleri kimlerdir? Bunlar 'devlet' organları mıdır yoksa farklı kuruluşlar mıdır?

»» Kapasite ve kaynaklar açısından durumları nedir?

»» Hak sahiplerine karşı birincil yükümlülükleri nelerdir?

»» Yükümlülüklerinin farkındalar mı?

»» Hak sahiplerinin haklarının sağlanamamasının temel nedenleri nelerdir?

- Yükümlülük sahipleri sorumluluklarının farkındalarsa ve bunları uygulayabilecek kapasiteye sahiplerse, onlara sorumluluklarını hatırlatacak ve harekete geçmeye davet edecek faaliyetlere odaklanmanız gerekir. Bununla birlikte, sorumluluklarını bilmiyorsa veya sorumluluklarını yerine getirmek için gerekli kapasiteden yoksunlarsa, çalışmanız bu sorunların nasıl çözüleceğine odaklanmalıdır.

ÖNLEM 4

ANA HEDEFLERİNİZİ BELİRLEME

Hak sahipleri ve yükümlülük sahipleri analizinizi sonuçlandırdıktan sonra, analiz sonuçlarını dikkate alarak çalışmanızın ana hedeflerine odaklanın. Hedefler, paydaşların acil ihtiyaç ve beklentilerinin ötesini göz önünde bulundurmalı ve hak sahiplerinin karşılaştığı temel hak ihlallerine ve zorluklara odaklanmalıdır.

1 { Üzerinde çalışmaya karar verdiğiniz sorun alanında sorunun kökenini belirlemeye çalışın. Belirli bir grup insan, haklarından mahrum bırakılmışsa bunun yapısal nedenlerine odaklanmaya çalışın. Bu yapısal nedenler ayrımcılık, eşitsizlikler, siyasi katılım eksikliği ve eşit olmayan güç ilişkileri ile ilgili olabilir. Sorunun kökeni, üzerinde çalışmak istediğiniz alanın kapsamını anlamınıza olanak sağlayacak ve uluslararası insan hakları çerçevesi hedeflerinizi şekillendirmeniz için size rehberlik edecektir.

2 { Hedefler, hak sahiplerinin haklara erişimlerini artırarak standartlarını iyileştirmeye odaklanmalıdır. Öte yandan, yükümlülük sahiplerinin yükümlülüklerini tam olarak yerine getirme ve hakları geliştirme kapasitelerini geliştirmeye de odaklanmalıdır.

3 { Hedeflerin, paydaş analizlerinizde belirlenen sorun ve ihtiyaçlarla ilgili olduğundan emin olun.

4 { Hedeflerinizi tasarlarken hem hak sahiplerini hem de yükümlülük sahiplerini dahil etmeye çalışın. İstişare toplantıları, çalıştaylar veya odak grupları vb. düzenleyerek dâhil edilebilirler. Hak sahiplerinden ve yükümlülük sahiplerinden geri bildirimlerin alınması, çalıştığınız alandaki hedef kitlenin karşılaştığı temel sorunların ve zorlukların belirlediğiniz hedefler içerisinde ele alındığından emin olmak için gereklidir.

5 { Yükümlülük sahiplerinin katılımı mümkün değilse veya yaptığınız çalışmaya zarar verebilirse, durumları hakkında ve karşılaştıkları zorluklar hakkında bilgi sahibi olmak için başka yollar bulmaya çalışın. Farklı yollar arasında, araştırmacıların, STÖ'lerin, uluslararası kuruluşların veya yerel kuruluşların yayınlamış oldukları herhangi bir araştırma makalesi, rapor ve/veya veriler olabilir veya kamuoyuna yapılan bir açıklama, basın bülteni ve/veya yerel organlarla yapılan röportajlar olabilir.

ÖNLEM 5

HAK SAHIPLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ

Hak sahiplerinin güçlendirilmesi, hak temelli yaklaşımın ana hedeflerinden birisidir. Hak sahiplerinin güçlendirilmesine yönelik her türlü faaliyet, içirme/katılım ve eşitlik/ayrımcılık yapmama ilkeleri dikkate alınarak yapılmalıdır.

Tüm faaliyetlerinizde hak sahipleri ile birlikte çalışmanız önemlidir. Hak sahiplerinin görüşleri istişare toplantıları, anketler, odak grup toplantıları, yuvarlak masa tartışmaları vb. yoluyla alınmalıdır. İster yeni bir proje, ister yeni bir faaliyet tasarlıyor olun, hak sahiplerinin görüşlerinin sürece yansıtıldığından emin olmanız gerekir.

Hak sahipleri homojen gruplar değildir, daha ziyade haklarını talep eden çeşitli bireylerden oluşan gruplardır. Herkesi dâhil etmek için özel çaba göstermeniz ve her türlü ayrımcılıktan kaçınmanız önemlidir. Kadınlar, LGBTİ+'lar, gençler, çocuklar ve engelliler gibi ayrımcılığa uğrayan ve karar verme yapılarından dışlanan ötekileştirilmiş gruplar var. Bu nedenle, lütfen tüm süreçlere ve örgüt faaliyetlerine herkesin katılmasına olanak sağlayın. Ötekileştirilmiş grupların katılımlarının tam olarak sağlanması için atmanız gereken adımları belirlemek için lütfen Sivil Alan tarafından yayınlanan Gençlik Ana Akımlaştırma Kılavuzu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ana Akımlaştırılması Kılavuzu, Erişilebilirliğin Ana Akımlaştırılması Kılavuzu ve Çocuk Haklarının Ana Akımlaştırılması Kılavuzu'ndan yararlanın.

Hak sahiplerine hakları hakkında ve hak ihlalleriyle karşılaştıklarında izleyebilecekleri pratik adımlar konusunda bilgi veren eğitim oturumları düzenleyin ve eğitimleri gerçekleştirin.

Hak sahiplerinin haklarına, yasal yollara ve başvurabilecekleri destek mekanizmalarına ilişkin açık bilgiler içeren bilgilendirici raporlar, kitapçıklar veya broşürler yayınlayın. Tüm bilgilendirici materyaller, hedef kitlenize bağlı olarak farklı dillerde ve erişilebilirlik standartları gözetilerek yayınlanmalıdır.

Toplumu sahip olduğu haklar, karşılaştıkları temel zorluklar veya haklarını geliştirmek için gerekli politika değişiklikleri veya uygulamadaki değişiklikler gibi konularda bilgilendirecek farkındalık artırma kampanyalarını hak temelli yaklaşım bakışıyla uygulayın.

Hak sahiplerinin yasal veya idari kurallar konusunda bilgiye erişim kapasitelerini yükseltin. Bilgiye erişim hakkıyla ilgili yerel yasal çerçeveye dair anlayışınızı geliştirin ve hak sahiplerini yükümlülük sahiplerine sorumluluklarını hatırlatmak amacıyla onlarla ilişki kurmaya teşvik edin.

ÖNLEM 6

YÜKÜMLÜLÜK SAHIPLERİNİN HAKLARA SAYGI DUYMA, KORUMA VE HAKLARI YERİNE GETİRME KAPASİTESİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Yükümlülük sahipleriyle ilişki kurmak, onların kapasitelerini artırmalarına yardımcı olmak ve hakların geliştirilmesini savunmak açısından önemlidir. İhtiyaçlarını ve kapasitelerini anlamak haklar konusundaki farkındalıklarını artıracak faaliyetleri planlamanıza ve uygulamalarında olumlu değişime götürecektir.

Yukarıdaki 3. Önlem kapsamında topladığınız veri ve bilgiler aracılığıyla yükümlülük sahiplerinin kapasitelerini ve bilgi düzeylerini analiz edin. Ayrıca yükümlülük sahiplerini konuyla ilgili sorumlulukları, ilgi ve motivasyonları, resmi ve gayri resmi açıdan güçleri, yetkileri, etkileri ve değişiklik yapma kapasiteleri bakımından listeleyiniz. Bunun yapılması, aranızdaki işbirliğini organize etmenize ve ihtiyaçlarını etkili bir şekilde ele almanıza yardımcı olacaktır.

Yükümlülük sahiplerinin, hak sahiplerinin standartlarını iyileştirme konusunda motivasyonları varsa veya buna ilgi duyuyorlarsa ancak bunun nasıl gerçekleştirileceği konusunda bilgi birikimine sahip değillerse, kapasitelerini artırmak için onlarla periyodik eğitimler düzenlemek faydalı olacaktır. Onlarla işbirliği içinde, ihtiyaçlarına göre hazırlanmış eğitimler düzenlediğinizden ve her eğitimin hak temelli yaklaşım üzerinden tasarlandığından emin olun.

Motivasyon veya ilgi eksikliğinin olması durumunda, yükümlülük sahiplerinin harekete geçmelerini ve değişiklik talep etmelerini sağlamak için savunuculuk çalışmaları yapmayı göz önünde bulundurmalısınız. Savunuculuk faaliyetleri çeşitli şekillerde, örneğin; savunuculuk kampanyalarının uygulanması yoluyla yasal değişiklik talep ederek veya yasal değişiklik öneri tasarımları hazırlayarak veya karar vericilerle bire bir görüşmelerin yer aldığı lobi faaliyetleri yürüterek gerçekleştirilebilir. Yükümlülük sahiplerine sorumluluklarını hatırlatmak ve onları harekete geçmeye davet etmek için kendi bağlamınızda mümkün olan en iyi yolun hangisi olduğunu düşünün.

Yükümlülük sahipleri STÖ'lerle işbirliğine dayalı bir diyalog kurmaya açıkta, düzenli iletişim ve işbirliğini sürdürmek için ortak çalışma grupları düzenlemeyi göz önünde bulundurun.

ÖNLEM 7

KAMUOYU GENELİNDE FARKINDALIĞIN ARTIRILMASI

Toplum genelinde hak temelli yaklaşım konusunda farkındalık düzeyinin artırılması, hakların geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu, savunuculuk faaliyetinizin daha anlamlı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacak ve hak sahiplerinin koşullarını iyileştirecektir.

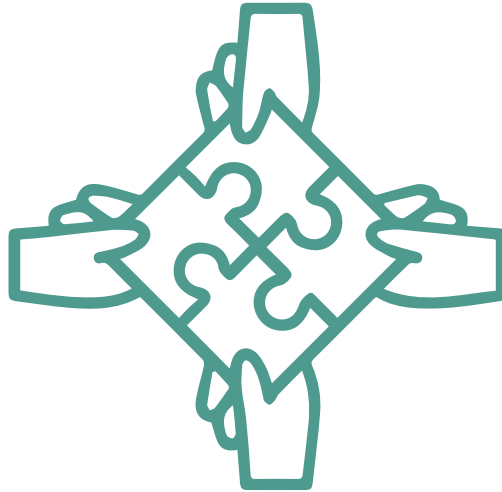
- Uyguladığınız tüm iletişim faaliyetlerinin hak temelli yaklaşımla tasarlandığından emin olun.
- Kamuoyuyla düzenli olarak bilgi paylaşın ve yükümlülük sahiplerinin hesap verebilirliği ve şeffaflığı konusunda açık taleplerde bulunun.
- Kamuoyuna yönelik bütün açıklamalarınızda yükümlülük sahiplerinin taşıdıkları sorumluluklara ve karşılımları gereken uluslararası standartlara vurgu yapın.

ÖNLEM 8

HAK TEMELLİ ÇALIŞAN STÖ'LER VE ULUSLARARASI KURULUŞLARLA İŞBİRLİĞİ

Ortak çaba sarf etmek her zaman çok daha etkilidir ve köklü dönüşümlere yol açmak için gereklidir. Bu nedenle, diğer örgütlerin yaptığı çalışmalarını tasdik etmek, desteklemek ve onlarla sinerji oluşturmak, hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması için vazgeçilmez önemdedir.

- Çalışma alanınızda faaliyetler yürüten uluslararası kuruluşlarla veya STÖ'lerle işbirliği kurun. Ortak çabalar, ister savunuculuk çalışmalarınızda ister gerçekleştirilmeyi planladığınız herhangi bir kapasite geliştirme faaliyetinde daha iyi sonuçlar elde etmenizi sağlayacaktır.
- İlgili STÖ'ler ve uluslararası kuruluşlarla aranızda düzenli bilgi akışı sağlayın. Onlarla bilgi paylaşın ve onların bilgi ve deneyimlerinden yararlanın. Bu, çabalarınızı güçlendirecek ve başarılı sonuçlar elde etmenize katkıda bulunacaktır.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASI KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki kontrol listesi, kılavuzda detaylıca anlatılmış olan önlemlere yönelik uygunluk maddelerini içermektedir. Kontrol listesi, her bir maddeyi örgütünüzde uygulayıp uygulamadığınızı değerlendirme olanağı sağlamaktadır. Hiç uygulanmayan maddeler için ise kontrol listesinin ilgili satırını boş bırakmanız beklenmektedir. Bununla birlikte, örgütünüz listedeki maddelere uygunluk sağlıyorsa, kontrol listesinde ilgili maddenin kısmen veya tam olarak uygulanıp uygulanmadığını işaretleyebilirsiniz.

Bir örgüt için hak temelli yaklaşımın kapsamlı biçimde ana akımlaştırılmasının uzun vadedeki nihai hedefi, listede yer alan tüm maddelerin tam olarak uygulanmasını sağlamaktır. Ancak bunu gerçekleştirmek vakit, bilgi birikimi ve uzmanlık gibi kaynaklar gerektirir ve dolayısıyla bu süreç her bir örgüte özel olacak biçimde şekillendirilmelidir. Bu nedenle, bu kontrol listesini öncelikli olarak STÖ'nüzün hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılması açısından ne noktada olduğunu değerlendirmek için kullanmanızı tavsiye ederiz. Bu ilk değerlendirmeyi takiben ve kaynaklarınız çerçevesinde, (kontrol listesinin 1. maddesinde tavsiye edildiği üzere) örgütünüz bünyesinde hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılmasını geliştirmek için hedeflerinizi belirleyeceğiniz bir strateji planı geliştirebilirsiniz.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIN ANA AKIMLAŞTIRILMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER

ÖNLEM 1: TAAHHÜT	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
1. Hak temelli yaklaşımın ana akımlaştırılmasına dair örgütsel taahhüdü göstermek amacıyla hazırlanan manifesto veya politika belgesi kamuya açık şekilde kabul edilmiş ve duyurulmuştur.		
2. Hak temelli yaklaşımın uygulanmasına yönelik temel hedefler ve atılacak temel adımlar belirlenmiştir.		
3. Yukarıda belirtilen hedefleri ve adımları içeren bir ana akımlaştırma strateji belgesi kabul edilmiştir.		
ÖNLEM 2: ÇALIŞMA ALANININ BELİRLENMESİ	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
4. Örgütsel çalışma alanlarına ilişkin hak ihlalleriyle karşılaşan grupları belirlemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır.		
5. Örgüt deneyimlerinden ve bu gruplarla çalışan diğer STÖ'lerin deneyimlerinden yararlanarak veriler toplanmış ve analiz edilmiştir.		
6. Örgütsel çalışma alanlarıyla ilgili uluslararası standartları ve uluslararası veya bölgesel temel sözleşmeleri belirlemeyi amaçlayan araştırma tamamlanmıştır.		
7. Yerel yasal ve kurumsal bağlamın uluslararası standartlara uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla bir analiz çalışması yapılmıştır.		
ÖNLEM 3: HAK SAHIPLERİNİN VE YÜKÜMLÜLÜK SAHIPLERİNİN BELİRLENMESİ	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
8. Hak sahipleri ve ilgili yükümlülük sahipleri belirlenmiştir.		
9. Hak sahipleriyle görüşmeler yaparak ve/veya odak grup toplantıları düzenleyerek 3.Önlemden sıralanan sorular doğrultusunda bilgi toplanmıştır.		
10. Hak sahiplerinden danışma sürecinde toplanan tüm veriler en azından ulusal, etnik veya sosyal köken, yaş, bölge, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, medeni hal ve erişilebilirlik durumuna göre ayrıştırılmıştır.		
11. Yükümlülük sahipleriyle 4. Önlemden sıralanan sorulara yanıt bulmak amacıyla görüşmeler veya anketler yapılmıştır.		
12. Toplanan bilgiler temel alınarak yükümlülük sahiplerinin kapasiteleri ve ihtiyaçları belirlenmiştir.		

ÖNLEM 4: ANA HEDEFLERİN BELİRLENMESİ	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
13. Temel sorunların kökenleri üyeler ve gönüllüler ile tartışılmıştır.		
14. Uluslararası standartları anlamak amacıyla uluslararası yasal çerçeve analiz edilmiştir. Gerekmesi durumunda, uzmanlardan veya diğer STÖ'lerden yardım alınmaktadır.		
15. Hak sahipleri ve yükümlülük sahipleri ile 3. önlemden belirlenen sorunlar ve ihtiyaçlar temelinde istişarelerde bulunarak ana hedefler belirlenmiştir.		
ÖNLEM 5: HAK SAHIPLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
16. Örgütün bütün süreçlerinde hak sahiplerinin görüşlerinin alınmasını sağlayacak kurallar mevcuttur.		
17. Mevcut kural ve politikalar, ötekileştirilmiş gruplar da dahil olmak üzere, tüm hak sahiplerinin karar alma süreçlerine katılımlarını ve tam olarak dahil edilmelerini sağlamaktadır.		
18. Hak sahiplerine hakları hakkında ve hak ihlalleriyle karşılaştıklarında izleyebilecekleri yollar konusunda bilgi veren düzenli eğitimler verilmektedir.		
19. Hak sahiplerinin haklarına, yasal yollara ve başvurabilecekleri destek mekanizmalarına ilişkin açık bilgiler içeren materyaller düzenli olarak yayınlanmaktadır.		
20. Hak sahiplerinin yükümlülük sahipleri ile olan etkileşimlerini artırmak amacıyla düzenli kapasite geliştirme faaliyetleri yürütülmektedir.		
ÖNLEM 6: YÜKÜMLÜLÜK SAHIPLERİNİN HAKLARA SAYGI DUYMA, KORUMA VE HAKLARI YERİNE GETİRME KAPASİTESİNİN GELİŞTİRİLMESİ	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
21. Yükümlülük sahiplerine yönelik savunuculuk stratejisi, 3. Önlem kapsamında yapılan analiz sonucunda belirlenen ihtiyaçlar ve kapasitelere uygun şekilde tasarlanmıştır.		
22. Yükümlülük sahiplerinin güçlendirilmesine yönelik tüm faaliyetler kendileriyle işbirliği içinde tasarlanmaktadır.		
23. Yükümlülük sahipleri düzenli olarak izlenmekte ve dilekçeler, eğitimler, lobi ziyaretleri vb. çeşitli araçlar kullanılarak sorumlulukları hatırlatılmaktadır.		

ÖNLEM 7: KAMUOYU GENELİNDE FARKINLADIĞIN ARTIRILMASI	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
24. Uygulanan tüm iletişim faaliyetlerinin hak temelli yaklaşımla uyumlu olmasını sağlamaya yönelik kurallar mevcuttur.		
25. Örgütün iletişim ve savunuculuk faaliyetlerini hak temelli yaklaşım üzerinden tartışmak amacıyla düzenli eğitimler, çalıştaylar veya toplantılar düzenlenmektedir.		
26. Kamuoyuna yönelik açıklamalarda yükümlülük sahiplerinin uluslararası standartlar ve yerel yasal çerçeve kapsamındaki sorumlulukları hatırlatılmaktadır.		
ÖNLEM 8: HAK TEMELLİ ÇALIŞAN STÖ'LER VE ULUSLARARASI KURULUŞLARLA İŞBİRLİĞİ	KISMEN UYGULANIYOR	TAM OLARAK UYGULANIYOR
27. İlgili uluslararası ve yerel STÖ'ler belirlenmiş ve çalışmaları düzenli olarak takip edilmektedir.		
28. İlgili örgütlerle düzenli iletişim sürdürülmektedir.		
29. Ortak savunuculuk çalışmaları yürütmek amacıyla ilgili ağ ve platformlara üye olunmuştur.		

KAYNAKLAR

› Avrupa Konseyi, 'The evolution of human rights' (İnsan haklarının evrimi) < <https://www.coe.int/en/web/compass/the-evolution-of-human-rights> > erişim tarihi 6 Şubat 2022.

› Adrian Vasile Cornescu, 'The Generations of Human's Rights' (2009) < https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/tvorba_prava/Cornescu_Adrian_Vasile.pdf > erişim tarihi 6 Şubat 2022

› BM İnsan Hakları Konseyi, 'Evrensel Periyodik İnceleme (EPI) Hakkında Temel Gerçekler' < <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/BasicFacts.aspx> > erişildi 6 Şubat 2022

› UNSDG Human Rights Working Group, 'The Human Rights Based Approach to Development Cooperation Towards a Common Understanding Among UN Agencies' (UNSDG İnsan Hakları Çalışma Grubu, 'Kalkınmada İşbirliğine İnsan Haklarına Dayalı Yaklaşım: BM Kuruluşları Arasında Ortak Bir Anlayışa Doğru' (2003) < <https://unsdg.un.org/resources/human-rights-based-approach-development-cooperative-ortak-anlamaya-arasinda-dogru> >

› Harris-Curtis E., 'Rights-Based Approaches: Issues for NGOs' (Hak Temelli Yaklaşımlar: STÖ'ler açısından Sorunlar' (2003) 13 Development in Practice 558, s.558

› Avrupa Komisyonu, 'A Rights-Based Approach Encompassing All Human Rights for EU Development Cooperation' (AB Kalkınma İşbirliği için Tüm İnsan Haklarını Kapsayan Hak Temelli Bir Yaklaşım) (2014) < https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/online-170621-eidhr-rba-toolbox-en-a5-lc_en.pdf >, erişim tarihi 6 Şubat 2022

› Boesen J. ve Martin T., 'Applying a Rights-Based Approach: An Inspirational Guide for Civil Society' (Hak Temelli Yaklaşımı Uygulamak: Sivil Toplum için İlham Verici Rehber) (2007) The Danish Institute for Human Rights (Danimarka İnsan Hakları Enstitüsü) < <https://gsdrc.org/document-library/applying-a-hak-temelli-yaklasim-an-ilham-verici-sivil-toplum-rehberi/> > erişim tarihi 6 Şubat 2022.

KAYNAKLAR

› Lüksemburg Kalkınma İşbirliği Ajansı, 'Guidelines for Mainstreaming Human and Fundamental Rights in ICP V' (İnsan haklarının ve Temel Hakların ICP V'te Ana Akımlaştırılması Kılavuzu) < https://luxdev.lu/files/documents/Human_rights.pdf > erişim tarihi 6 Şubat 2022,

› UNDP, 'Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Nelerdir?', < <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> > erişim tarihi 15 Ekim 2021.

› BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü, 'Dünyamızı dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi' < <https://sdgs.un.org/2030agenda> > erişim tarihi 15 Ekim 2021.

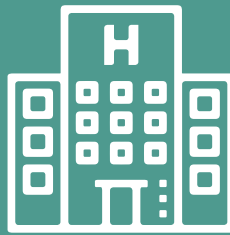
› Man A., 'The Sustainable Development Goals and the Rights-Based Approach to Development: Compatible or Missing the Point?' (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Kalkınmada Hak Temelli Yaklaşım: Uyumlu mu yoksa Amacı Anlayamıyor mu?) (2019) 19 African Human Rights Law Journal <<http://ref.scielo.org/fbm8k6>> erişim tarihi 10 Şubat 2022.

› BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü, 'Dünyamızı dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi' < <https://sdgs.un.org/2030agenda> > erişim tarihi 10 Şubat 2022.

› The Danish Institute for Human Rights, The Sustainable Development Goals, < <https://www.humanrights.dk/learning-hub/sustainable-development-goals-sdgs#:~:text=The%202030%20Agenda%20is%20explicitly,realise%20human%20rights%20for%20all.&text=In%20fact%2C%20analysis%20has%20shown,human%20rights%2C%20and%20vice%20versa.> > erişim tarihi 10 Şubat 2022.

› Avrupa Birliği, 'EU Action Plan on Human Rights and Democracy' (AB İnsan Hakları ve Demokrasi Eylem Planı) < https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf > erişim tarihi 10 Şubat 2022.

› İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (10 Aralık 1948'de kabul edildi) BMGK 217 A(III) sayılı Karar (UDHR)

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.